

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПРИБУТКУ ТА УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ECONOMIC ESSENCE OF PROFIT AND PROFIT MANAGEMENT

УДК 336.64

Ткачук І.І.

к.е.н., старший викладач кафедри економіки та безпеки бізнесу Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету

Іваненко І.В.

студент Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету

У статті досліджено підходи до визначення поняття «прибуток», виявлено його функції. Розглянуто основні підходи до визначення поняття «управління прибутком». Зазначено, що управління прибутком є складником управління підприємства у цілому. Виявлено основні завдання управління прибутком. Визначено вимоги до ефективного управління прибутком, серед яких – інтегрованість, комплексність, динамізм, багатова-ріантність, спрямованість на стратегічно важливі цілі.

Ключові слова: підприємство, управління, прибуток, управління прибутком, функції прибутку.

В статье исследованы подходы к определению понятия «прибыль», выявлены ее функции. Рассмотрены основные подходы к определению понятия «управление прибылью». Указано, что управление прибылью является составной частью управления предприятия в целом. Выявлены основные

задачи управления прибылью. Определены требования к эффективному управлению прибылью, среди которых – интегрированность, комплексность, динамизм, многовариантность, направленность на стратегически важные цели.

Ключевые слова: предприятие, управление, прибыль, управление прибылью, функции прибыли.

In the article approaches to the definition of the concept of profit are investigated, its functions are revealed. The main approaches to the definition of “profit management” are considered. It is noted that profit management is a part of the management of the enterprise as a whole. The basic tasks of profit management are revealed. Defined requirements for effective profit management, including integration, complexity, dynamism, multivariance, focus on strategically important goals.

Key words: enterprise, management, profit, profit management, profit functions.

Постановка проблеми. Ефективність функціонування підприємства незалежно від виду його діяльності і форми власності в умовах ринку визначається його здатністю приносити достатній прибуток.

На рівні підприємства за абсолютною величиною прибутку можна визначити, наскільки ефективно використовуються ним виробничі ресурси, яка сума грошових коштів може бути спрямована на розширене відтворення виробництва (у тому числі й на матеріальне заохочення працівників тощо), а на державному рівень прибуток виступає основним джерелом формування доходної частини бюджету [1, с. 48].

Водночас питання управління прибутком у сучасних умовах господарювання залишаються недостатньо вивченими. Розвиток економічних відносин вимагає поглибленого вивчення сутності поняття «прибуток», що є результатом ефективного використання ресурсного потенціалу підприємства та відображає якісний складник загальної системи управління підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В економічній літературі прибуток розглядають як частину чистого доходу, що залишається після вирахування загальної величини витрат із загального розміру доходів. Теоретичним та практичним аспектам зазначеного вище питання присвячено роботи вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких: І.О. Бланк, Р.В. Солоу, А.М. Поддєрьогін, С.Ф. Покропивний, Г.П. Крамаренко, Є.М. Винниченко, А.Р. Шеремет, І.М. Кац, Н.В. Чумаченко та ін. Однак, незважаючи на численні дослідження у цій сфері, питання визначення сутності понять «прибуток» та «управління прибутком» залишається актуальним і невирішеним остаточно.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження підходів до визначення понять «прибуток» та «управління прибутком», виявлення принципів управління прибутком підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Прибуток, на думку В. Петті, – та частина продукту, яка залишається після відрахування заробітної плати. А. Сміт під прибутком розумів дохід промислового капіталіста, що залишився після сплати ренти земельному власнику і відсотка власнику грошового капіталу. Д. Рікардо виявив протилежну залежність між прибутком та земельною рентою, між заробітною платою і прибутком.

Водночас в Економічному енциклопедичному словнику зазначено, що прибуток – це перетворена, похідна форма додаткової вартості, яка кількісно є різницею між ціною продажу товару і витратами капіталу на її виробництво [2, с. 162]. На думку І.О. Бланка [3, с. 10–11], прибуток – це виражений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що є винагородою керівника за ведення господарської діяльності. О.С. Філімоненков [4, с. 69] уважає, що прибуток є частиною доданої вартості.

Найчастіше прибуток розглядається у трьох основних аспектах:

- прибуток як вираження результату фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання та винагорода за підприємницький ризик;
- прибуток як вираження ефективності управління операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю суб'єкта господарювання;
- прибуток як джерело самофінансування підприємства (при цьому чистий прибуток розглядається як найдешевше джерело фінансування

потреби підприємства в капіталі та посідає основне місце у так званій ієрархії фінансування) [3, с. 122].

Сутність прибутку як економічної категорії проявляється в її функціях. Прибуток як найважливіша категорія ринкових відносин сьогодні виконує такі функції:

1) економічного ефекту, що пов'язано з перевищенням доходів над витратами;

2) стимулюючу, оскільки основою для розширення виробництва, науково-технічного і соціального розвитку підприємства є приріст абсолютної величини чистого прибутку;

3) джерела формування бюджетів різних рівнів, що в подальшому впливає на задоволення суспільних потреб [5, с. 38].

Прибуток відображає всі аспекти господарської діяльності підприємства: продуктивність праці, ефективність використання виробничих засобів, рівень техніки і технології, інновації, рівень організації праці тощо. А з іншого боку, прибуток, який отримує те чи інше підприємство, є додатковими витратами для суспільства, оскільки під час його формування до складу собівартості не включаться частка суспільної праці.

Разом із тим, на думку М.Д. Білик [6, с. 132], окрім відображення ефективності виробничого процесу, прибуток характеризує ще й рівень його інтенсифікації. Оптимальна інтенсифікація, якій відповідає вибрана технологія виробництва, забезпечить отримання максимального рівня прибутковості галузі.

Однак, на думку А. Раппапорта, розмір прибутку, який відображений у фінансовій звітності підприємства, не завжди відображає величину доданої вартості, створеної підприємством, оскільки може скластися ситуація, коли дохід від залучення інвестицій (капіталу) не перевищує аналогічні витрати, тобто відбувається поглинання вартості.

Управління прибутком є важливою частиною економіки господарюючого суб'єкта. Розподіл прибутку є зворотним боком процесу виробництва. Наскільки вдалим буде цей процес, настільки за незмінних умов буде зростати ефективність виробництва. Основою управління підприємством є максимізація прибутку. Тобто об'єктом управління підприємством у цілому, як і об'єктом управління прибутком зокрема, виступають його активи, зобов'язання, капітал, інвестиції, грошові кошти, трудовий потенціал тощо, від ефективного використання у виробництві яких залежить розмір чистого прибутку, а отже, й ринкова вартість підприємства.

Науковці до цього часу не дійшли єдиної думки щодо трактування поняття «управління прибутком», яке здебільшого ототожнюють із такою фінансово-господарською діяльністю підприємств, що призводить до збільшення доходів та зменшення витрат [5, с. 45].

Так, І.О. Бланк визначає управління прибутком як процес розроблення і прийняття управлінських

рішень за всіма основними аспектами його формування, розподілу і використання. А на думку Є.Ю. Ткаченко [7, с. 215], управління прибутком має бути спрямоване на досягнення запланованої цілі, дотримуючись загальних принципів управління та виконання завдань; управлінський процес повинен бути чітко спланований та організований. І.О. Бланк [3, с. 22–24] виділяє такі основні принципи, що лежать в основі управління прибутком:

– інтегрованість із загальною системою управління підприємством;

– комплексний характер прийняття управлінських рішень: усі управлінські рішення стосовно формування та використання прибутку є взаємопов'язаними та мають прямий або зворотний вплив на кінцеві результати діяльності (значні фінансові вкладення можуть викликати дефіцит фінансових ресурсів на підприємстві, а відповідно, і зменшення прибутку);

– високий динамізм управління;

– варіативність підходів до розроблення управлінських рішень.

Основними завданнями управління прибутком, окрім зростання його величини, мають бути такі:

– оцінювання прибутковості виробничої і комерційної діяльності підприємства;

– визначення підприємницького ризику;

– забезпечення максимізації розміру прибутку в межах можливостей ресурсного потенціалу підприємства та обмежень ринкової кон'юнктури;

– забезпечення оптимальної пропорційності між рівнем прибутку та допустимим рівнем ризику;

– забезпечення виплати високого рівня доходу власникам підприємства;

– забезпечення формування достатнього обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку відповідно до завдань розвитку підприємства в довгостроковому періоді;

– забезпечення постійного зростання ринкової вартості підприємства;

– виявлення резервів збільшення прибутку за рахунок виробничої діяльності, інвестиційних і фінансових операцій;

– зміцнення конкурентних позицій підприємства за рахунок підвищення ефективності розподілу і використання прибутку.

Управління прибутком підприємства включає дві системи: оперативну, яка повинна реагувати на поточні проблеми управління та забезпечувати прибуткову діяльність у короткостроковому періоді, та стратегічну, яка спрямована на формування стратегічних змін, що необхідні для зміни діючої стратегії управління прибутком підприємства з урахуванням відповідності його внутрішніх можливостей умовам зовнішнього середовища.

Структура механізму управління прибутком підприємства охоплює ринковий механізм регулювання, формування й використання прибутку,

державне нормативно-правове регулювання із питань формування й розподілу прибутку, внутрішній механізм регулювання окремих аспектів формування, розподілу та використання прибутку, систему конкретних методів і прийомів здійснення управління прибутком.

Для забезпечення процесу ефективного управління прибутком підприємства необхідно дотримуватися певних вимог, серед яких:

1) інтегрованість, тобто не має значення, у якій зі сфер функціонування підприємства приймається рішення апаратом управління, адже прямо або непрямо воно матиме вплив на прибуток;

2) комплексність, оскільки рішення, котрі приймаються апаратом управління щодо формування та використання прибутку, тісно пов'язані і, відповідно (прямо чи опосередковано), впливатимуть на остаточний ефект від управління ним;

3) динамізм, тобто оперативне врахування змін як чинників зовнішнього середовища, так і зміни на самому підприємстві (пов'язані з ресурсним потенціалом, фінансовим станом чи іншими параметрами діяльності підприємства у системі управління прибутком);

4) багатоваріантність, тобто розроблення й прийняття кожного з рішень, прийнятих апаратом управління, стосовно формування, розподілу та використання прибутку мають передбачати низку альтернатив (можливих дій);

5) спрямованість на стратегічно важливі цілі підприємства, тобто всі управлінські рішення, які приймаються на підприємстві, повинні відповідати головній меті діяльності (місії) даного підприємства [5, с. 51].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, у сучасних умовах господарювання прибуток має особливе значення, оскільки в нестабільних умовах господарювання він виступає як основним джерелом розвитку господарської діяльності підприємства, так і стимулює його розвиток. Управління прибутком є складником загальної політики управління підприємством та дає змогу реалізувати цілі та завдання підприємства, забезпечує його ефективне функціонування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Оцінка резервів зростання прибутковості аграрних підприємств Львівської області / С.О. Матковський, І.С. Габука, О.М. Синицький. Статистика України. 2010. № 3. С. 48–51.

2. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник: у 2-х т. Т. 2; за ред. С.В. Мочерного. Львів: Світ, 2006. 568 с.

3. Бланк И.А. Управление прибылью. К.: Ника-Центр, 2007. 768 с.

4. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств. К.: Кондор, 2005. 400 с.

5. Організаційно-економічні основи управління прибутком сільськогосподарських підприємств: монографія / В.М. Жмайлов, О.Г. Жмайлова, О.О. Бабицька, Ю.І. Данько, Л.В. Слюсарєва. Суми: СНАУ, 2014. 408 с.

6. Білик М.Д. Економічна сутність прибутку в умовах трансформації. Формування ринкових відносин в Україні. 2007. № 11. С. 130–132.

7. Ткаченко Є.Ю. Система управління прибутком підприємства. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». 2006. Вип. 3–4(20–21). С. 214–219.

REFERENCES:

1. Matkovs'kij S. O. (2010) Ocinka rezerviv zrostan-nja pributkovosti agrarnih pidpriemstv L'viv's'koi oblasti [Estimation of reserves of profitability growth of agrarian enterprises of Lviv region]. Statistika Ukraini – Statistics of Ukraine. no.3. pp. 48-51. (in Ukrainian)

2. Mochernij S. V. (2006) Ekonomichnij enciklope-dichnij slovník : U 2 t. T. 2 [Economic Encyclopedia Dic-tionary]. L'viv : Svit. 568 p. (in Ukrainian)

3. Blank I. A. (2007) Upravlenie pribyl'ju [Profit management]. Kyiv: Nika-Centr, 2007. 768 p. (in Rus-sian)

4. Filimonenkov O. S. (2005) Finansi pidpriemstv [Business Finance]. Kyiv: Kondor. 400 p.

5. Zhmajlov V. M., Zhmajlova O. G., Babic'ka O. O., Dan'ko Ju. I., Sljusareva L. V. (2014) Organizacijno-ekonomichni osnovi upravlinnja pributkom sil's'kogospo-dars'kih pidpriemstv [Organizational and economic bases of profit management of agricultural enterprises]. Sumi: SNAU. 408 p. (in Ukrainian)

6. Bilik M. D. (2007) Ekonomichna sutnist' pributku v umovah transformacii [The economic essence of profit in the conditions of transformation]. Formuvannja rinkovih vidnosin v Ukraїni. – Formation of market relations in Ukraine. no.11. pp. 130-132. (in Ukrainian)

7. Tkachenko Є. Ju. (2006) Sistema upravlinnja pributkom pidpriemstva [Enterprise Profit Management System]. Visnik Sums'kogo nacional'nogo agrarnogo universitetu. Serija "Ekonomika ta menedzhment" – Bul-letin of the Sumy National Agrarian University. Series "Economics and Management". no. 3-4 (20-21). pp. 214-219. (in Ukrainian)

Tkachuk I.I.

Candidate of Economic Sciences,
Senior Instructor at Department of Economics
and Business Security,
Kharkiv Institute of Trade and Economics,
Kyiv National University of Trade and Economics

Ivanenko I.V.

Student
Kharkiv Institute of Trade and Economics,
Kyiv National University of Trade and Economics

ECONOMIC ESSENCE OF PROFIT AND PROFIT MANAGEMENT

In the economic literature, income is considered to be a part of the net income remaining after deducting the total cost of the total revenue. It is determined that profit is considered in three main aspects: profit as an expression of the result of the financial and economic activity of an economic entity and as a remuneration for entrepreneurial risk; profit as an expression of the effectiveness of managing an operating, investment, and financial activity of an entity; profit as a source of self-financing of an enterprise.

Profit as the most important category of market relations performs certain functions, among which are the following: the function of the economic effect, the stimulating function of the source of budget formation at different levels.

Profit management is a part of enterprise management. Scientists have not yet reached common ground on the interpretation of the concept of "profit management", which is equated with such financial and economic activity of enterprises, which leads to increased incomes and reduced costs.

The paper defines the main principles underlying the profit management, namely: integration with the general system of enterprise management; complex character of making managerial decisions; high dynamism of management; variability of approaches to the development of managerial decisions.

The specified tasks of profit management are such as growth of profit size, evaluation of profitability of industrial and commercial activity of the enterprise; identification of entrepreneurial risk; ensuring maximization of profit within the limits of possibilities of resource potential of the enterprise and restrictions of market conditions; ensuring optimal proportionality between income level and permissible level of risk; ensuring the payment of a high level of income to the enterprise's owners; ensuring the formation of a sufficient amount of financial resources at the expense of profit in accordance with the objectives of enterprise development in the long run; ensuring constant growth of the market value of the enterprise; identification of reserves for increasing profits due to production activities, investment and financial transactions; strengthening of competitive positions of the enterprise due to increased efficiency of distribution and use of profit.

The structure of the enterprise profit management mechanism covers the market mechanism of regulation, formation, and use of profits, the state legal regulation on the issues of formation and distribution of profits, the internal mechanism of regulation of certain aspects of the formation, distribution, and use of profits, the system of specific methods and techniques for managing profits.

A number of requirements are defined that ensure effective profit management: integration, complexity, dynamism, multivariance, orientation to strategically important goals of the enterprise.